

Jezikoslovne drobtinice.

Zastran „skutnika“.

Leta 1850 je gospod J. O. Lepstanski v „Novicah“ na strani 3. javil: „Beseda „skutnik“ je zlo v navadi v Semču, po Černomeljski in Metliški okolici. „Skutnik“ pravijo takemu fantu, ki ga kaki zakonski starši, kateri svojih otrok nimajo, za svojega sina vzamejo, in mu svoje posestvo ali kmetijo v last dajo, in ga oženijo, naj bo že fant njih rodovine ali ne. — Takim pravijo „skutnik“ ali „skutnek“. To za gotovo vem.“

To poterdo je overgel gosp. J. Kapelle na 16. strani tistega tečaja z naslednjimi besedami: „Gospod J. O. Lepstanski so pomen besede dobro zapopadli, besedo samo na sebi so pa napčno zapisali. Ne „skutnik“ ampak „skupnik“ se takemu fantu pravi, ktereगतुकajšni kmet za svojega sina k sebi vzame itd.“

Ker nabiravci slovenskih besed ne vejo zdej komu bi verjeli, povém jaz tu očitno: da ima gosp. Lepstanski prav, da se res tu pravi takemu fantu „skutnik“ in dekletu „skutnica“ od besede „skūt“. Oče je menda tako dete del, da mu je na stegni s podroke sedelo, kar še zdej Žumberčani velé: dete mu sedi u skūtu. Beseda „skupnik“ pride od skupej in preveč zapopada.

Da se tedaj vsaka zmesnjava o ti besedi odstrani, pričakujemo s polnim pravom od gosp. Kapelle-ta, da bo ko pošten mož svojo poterdo overgel in preklical. Sploh pa nabiravci slovenskih besed bodite v vsem natančni in pazljivi!

Kobe.

Grad, gradjanski, a, o, grajski, a, o.

Grad pomeni v slovenskem jeziku: Burg, Schloss, allenfalls eine feste Stadt, Festung, — in grajski, a, o (gradski), kar je gradu lastnega, herrschaftlich; od „grada“ pride grašina, grajsina.

V ilirskem jeziku imenujejo pa v obče vsako mesto — Stadt — grad, — gradjanin, Bürger, Städter, — gradjanski, a, o, städtisch, bürgerlich. To je vse pravo in dobro, — ali napačno je, da na Horvaškem itd. rabijo besedo „gradjanski, a, o“, ktera stricte le den Bürger = Städter pomeni, za „Bürger“ v obširnem pomenu državljanskem. Velika velika pomota je tedaj, da predstavljajo bürgerliches Gesetzbuch itd. z „gradjanski zakonik“. Je li so postavle, ki jih zapopade „bürgerliches Gesetzbuch“, edino le za gradjana = mestnjana veljavne, ne pa za vsacega državljana, naj živi v gradu (mestu) ali v vasi na kmetih?! Ako spisatelji, ki niso pravoslavci, ti pomen mešajo, jim ni za zlo vzeti, — da pa tako tudi pravoslavci ravnaajo, je čudno. Državljan-ski zakonik, državljansko pravo itd. je prava beseda za „bürgerlich“ v takim pomenu. Še mnogo drugih besed bi imeli omeniti, kakor na priliko: ark za „Bogen vom Papier“, kar je le „Bogen (arcus) eines Gewölbes“ itd., — al namest tega raji prosimo: naj bi se ne samim nam Slovencom vzajemnost ne priporočevala, temuč vsim sorodcem. Tudi mi Slovenci imamo v svojem jeziku mnogo dobrega blaga, ki pa je, žalibože! ptujica celó našim bližnjim bratom. V.

Ozír v stare čase.

Pad Carigrada 29. majnika 1453.

Ravno je 400 let preteklo, kar je Konstantinopol, glavno mesto nekdanjega imenitnega gerško-bizantinskega cesarstva. Turkom v oblast prišlo. Po dvemesični oblegi ga je premagal sultan Mahomed. Od tega časa so Turki se vsedli v naš del sveta.

Popis pada Carigradskega bi utegnil ravno sedaj, ko so oči celega sveta sopet na to mesto obrnjene, bravcem „Novic“ mikaven biti; podamo ga nekoliko okraj-

šanega, kakor smo ga v 1850letnem tečaji „Slovenije“ natisniti dali večidel po popisu Hamer-Purgstalomem.

V izhodu Tracije stoji na sedem hribih, enako staremu Rimu, Carigrad ali Stambul. Zidala sta ga Bicané in pozneje Konstantin, od katerih je tudi imeni Bicané in Konstantinopol dobil. Greki so ga tudi Antuza (cveteče mesto), Arabci pa Farruk (ločivno mesto) imenovali, ker Europo od Azie loči.

Carigrad, zapovedovavec dveh morjev in dveh delov sveta, naj večo trgovavsko mesto izhoda in zahoda, je od dveh krajev od morja obdan in se le na tretji strani s suho zemljo Tracije derži. Proti jugu gleda na Propont in Helespont, proti izhodu na sedmeroberdne bregove Bospora in na viharo černo morje. Na južnem iztoku Bospora leži v vsaki vihari varna luka, ki se je nekdanj po svoji podobi in naravnem bogastvu „zlati rog“ imenovala. Luka je prvo, breg Proponta drugo, deželna stena tretjo trivoglato stran mesta varovala; na bregu morja je stal le en sam zid brez rova, na deželo pa dva s širokim in globokim prekopom; na vsakem treh voglov vterjen grad v zrak moleč. Na enem koncu luke se je vidil grad in cerkev sv. Demetria, na drugem koncu berdo Kynegion imenovano, na tretjem koncu mesta je Kyklobion ali Pentapyrgion, to je, petturnata terdajava, v zrak molela, pozneje pod imenom „sedem turnov“ po celem svetu znana. Na straneh mesta ste bile dve luki, krog katerih so stala krasna poslopja in ne dalje od tod več cesarskih gradov.

Na drugej strani proti morju je bilo dvakrat sedem vrat proti luki; na deželo so bila prva vrata imenovana Kaligaria, druga Myriandri ali Polyandri, to je, vrata tisuč mož, zato tako imenovana, ker so zidarji, ko so od dveh strani mestno ozidje zidali, tukaj skupaj prišli, katerih je na tisuče bilo. Že ko so Avari to mesto oblegli, je pri tih vratih hud boj vstal; pri turški oblegi pa so se bojevali pri tretjih in srednjih, pri vratih sv. Romana, ki imajo še dandanašnji ime Top kapusi od strašnega topa, ki je bil pred ta vrata postavljen. Tu sta stala dva stolpa, sv. Romana in Bagdanski stolp. Potem so druga vrata, skoz ktera derži pot k virnemu poslopju, potem čez Regij v Selymbrio.

Zadnja so imenovana zlata vrata, skoz ktera so zmagovavci slovesni vhod pričeli. Kmalo po zadujem zmagnem vходу Grekov so bila zazidana iz straha, da bi se prerokba, da bode skoz ta vrata sovražnik mesto vzel, ne dopolnila. Ravno zavolj tega straha so bila na nasprotni strani podzemeljska zazidana, pa potem spet narejena, skoz ktera so Turki v mesto prihruli; zlata vrata so bila zaperta, in prerokba se še ni spolnila, na ktero sami Turki verjejo, da jim bodo skoz ta vrata enega dne spet kristjani mesto svojih očetov vzeli.

(Dalje sledi.)

Novičar iz slavenskih krajev.

Iz Černomeljske okolice 11. junia. „Kjer je naj večja sila, je božja roka naj bolj mila“ — je stari pregovor in res je taka. Huda, prehuda bi nam se godila, ako bi naša, lani v vašem listu prerokovana kervava revšina po blagih gg. deželnemu poglavaru grofu Chorinskem in okrajnem Jožefu Derbiču do milega serca Franca Jožefa ne bila dospela. Ljudje so ravno vidoma hirati in na poti tu in tam pešati začeli, kar pride od zgoraj pomoč in mi delimo med glada mlohave cesarski dvopek. Okrajni poglavar gosp. Jožef Derbič, ki ima pač na pravem mestu um in serce, skerbí za to zapuščeno okolico kot oče za svoje otroke, pa ne bežnim temuč trajnim načinom, ker po napravi prikladne ceste ti okolici pot pripravlja, po katerem bo v napredek svoj pridél lagle med svet spečevala.

Ozír v stare čase.

Pad Carigrada 29. majnika 1453.

(Dalje.)

Turki so, nadeženi po besedah svojega preroka Mahomeda, večkrat poskušali Grekom Carigrad vzeti; enkrat so pred njegovim zidovjem celih sedem let ležali, in okrog ležeča polja sejali in želi, da so si živež pre-
skerbeli.

O začetku mesca svečana leta 1453 pa spravijo iz Adrianopola sila težak top na pot proti Carigradu. Petdeset parov volov so vpregli; na vsaki strani je šlo 200 mož, da so ga prekuca varovali; spredej je bilo 50 kolarjev in 200 pionirjev, da so pot in mostove narejali. Dva mesca je prešlo, preden so top dva dni dalje pripeljali. Karadžabeg, kteremu je bilo poveljstvo dano, je med tem severne in južne okolice Carigrada na bregu Ponta in Proponta v svojo oblast dobil. Mesendria, Anhialos, Bycon, tri ure od Carigrada ležeči turn sv. Stefana, grad Epibatos, vsi ti kraji so se mu udali; le Selymbria, zaupaje na svoje terdno ozidje, se mu ni hotla podvreči. Med tem pokončavanjem se je ljudstvo Carigrada med saboj prepiralo zavolj spoznavanja gerške in katoliške vere. Scer so se poprejšnje leto 12. grudna na videz zjedini, da bi od katoliških knezov pomoč zoper Turke dobili; pa ogenj cerkvenega razdvojenja je pod pepélom tlel in se pri tej priložnosti vplamenil. Tedaj ste vstale dve stranki: katoliška, ktere glava je bil cesar, in gerška pod vodstvom takrat naj mogočnejšega admirala Nataras-a, ki se je prederznil reči, da raj v mestu turški turban kakor latinski klobuk gleda. Namest da bi se bili zjedinjili Turkom v bran postavili, so Greki in Latince (rimski katoličani) eden drugemu nasprotovali. Tako je post minul.

V petek po veliki noči, 6. aprila, pride sultan Muhamed s svojo armado pred mesto, se vsotori za berdom pred vratmi Kaligaria, in mesto obda od lesenih do zlatih vrat. Velki top je bil pred vrata Kaligaria postavljen, potem pa, ker so bila novo vterjena vrata premočna, pred vrata sv. Romana pripeljan, od kterega so ime dobile, ki ga še dandašnji imajo. Zraven tega topa, ki je po 12 centov teške krogle (kugle) metal, sta bila še druga dva, ki sta poldrugi cent teške krogle metala in razdiranju velkega pot pripravljala. Dvé uri so potrebovali, preden so ga nabili, in čez dan so ga le sedemkrat zažgali; osmibart je že pred zorom zagromel v znamenje napada. Pa kmalo se je razpočil in je raztergal ogerskega topničarja Orbana, svojega stvarnika. Spet je bil popravljen, da se je rabiti mogel, in je sedemkrat na dan v zidovje teške skale metal, — pa mojstra ni bilo več, ki je z njim dobro ravnati vedil. Zdaj pride v tabor k Muhamedu poslanec Ivan Hunyady, ki je pred poldrugim letom s sultanom triletno pomirje sklenul. „Hunyady“ — govori poslanec — „je državno oblast Ladislavu izročil; kar je obljubil, ne more več spolnovati; tedaj Muhamedu pismo pomirja nazaj pošle, in tirja svoje; z ogerskim kraljem naj sultan stori, kar mu je drago“. Ko ti poslanec gleda, kako nerodno topničar velki top rabi, se mu smeja, in ga podučí, kako ga naj obrača, da bo dobro napredoval. Podučil ga je, da, ako hoče zid razsuti, mora enkrat pet do šest sežnjeva na levo, potem pet do šest sežnjeva na desno, in na zadnje še le v sredo streljati. Topničar ga vboga, in zidovje se v razvaline podera. Tako sta dva Ogra, en topničar, ki je velki top vlil, in en poslanec, ki je turškega topničarja streljati učil, k padu Carigrada svoje pripomogla.

Zraven velkega in obéh stranskih topov je bilo še mnogo srednjih in majhnih od lesenih do zlatih vrat nastavljenih. Serbski rudokopi iz Novoberda so pod zemljo

jame kopali. Prederli so zemljo do mestnega rova, so luknje v prvi zid naredili in obleženim mnogo škode napravili. Štiri turne na kolesih so Turki proti zidovju pomaknili; na njih so bili mestovi napravljeni, da bi po njih do mestnih vrat priti mogli. Cela armada Turkov je štela čez 250.000 vojakov; 100.000 konjkov je stalo za taborom, 100.000 pešcov na desnem krilu do zlatih vrat, in 50.000 na levem, v sredi sultan s 15.000 Janičarov. Saganos-paša z nekoliko tisuč mož je stal na berdu za Galateo, na drugej strani Carigradu nasprot ležeče luke. Brodovje pod poveljstvom Baltaoghli-a je štelo 73 galej in čez 300 majhnih bark, z vseni skupaj 420 bark.

Tako moč in pripravo so imeli Turki.

V Carigradu je bilo oboroženih Gerkov 4973. Zraven teh je bilo še 2000 tujcev in 300 ali 500 Genuezarjev pod poveljstvom Ivana Longa, iz plemenite Giustinianske rodovine, na dveh galejah obleženim v pomoč poslanih. Cesar jim je bil hvaležen, in jih je bogato obdaroval. Izvolil je Longa za vodja tri sto mož, in mu otok Lemnos podariti zagotovil, ako bo Muhamed primoran se od mesta odtegniti. V luki je stalo le štirinajst bark za brambo mesta; tudi strelaštvo je bilo slabo. Greki scer niso mogli tako velikega topa, kakor so ga Turki imeli, sovražniku nasproti postaviti, ker so bili še tisti, kar so jih imeli, veliko preveliki, da so zidovje stresali in Gerkom več škodovali kakor pa koristili. In vonder so bili Gerki tako hudo razkačeni, ker se je njih naj veči top razpočil, da so hotli topničarja, ki ga je zažigal, k smerti obsoditi, ker so ga dolžili, da ga je bil Muhamed podkupil. Velike turne, ki so jih Turki proti mestu pomaknili, iz kterih so vojaki turn sv. Romana prekucnili, so Greki s posebnim gerškim ognjem eno noč zažgali; Muhamed je prisegel pri vseh prerokih, da bi ne bil nikoli verjel, da hudobneži v eni noči toliko storiti zamorejo. (Dalje sledi.)

Življenje slavnih Slovanov.

XIX.

Dolinar Tomaž.

Δ. S ponosom smemo Slovenci tega slavnega, preučnega moža, dohtarja pravíc, c. k. dvornega svetovavca in doslužnega učenika cerkvenih pravíc visoke šole Dunajske, med svoje šteti. Dolinar (po domače Kuraltov Tomaž), od kterega so se tudi učeni drugih narodov marsičesa naučili, se je rodil v Dorfarijah, starološke fare na Krajnskem 11. grudna (dec.) 1760. Male šole je dognal izverstno ondi in v Trebižu (Tarvis) na Koroškem; leta 1772 je pa stopil v latinske šole Ljubljanske, kjer se je potem tudi modroznanstva in dve leti za duhovna učil — do leta 1782. Tega leta se premisli in se upoti na Dunaj, kjer l. 1786 pravoznanske šole tako slavno doverši, da ga že tretje leto po tem v ces. kr. šoli (akademii) jutrovih jezikov na Dunaju za učenika naturnih in osebnih, občnoderžavnih in narodovih pravíc izvolijo. Ob enem je namestoval učenika cerkvenih pravíc v visoki šoli Dunajski. Leta 1789 je zamenjal prvo službo s službo očitnega ponavljavca zgodovino nemškega cesarstva in nauka najemskih in nemško-deržavnih pravíc v Terezianišču. Sedem let pozneje (1796) so ga poterdili za dohtarja pravíc, 1797 pa za pravega učenika zgodovine nemškega cesarstva, najemskih in nemškoderžavnih pravíc, ktero službo je poprej le začasno opravljal. Zahvalivši se (1801) za podeljeno službo učenika cerkvenih pravíc v visoki šoli Pražki zavoljo bolehanja, dobí (1805) ravno tako službo na Dunaju; 1810 ga izberejo tudi za učenika pravíc rimskih.

ali že bivši bolezn. Če bi pa zrak kriv bil, bi bil gotovo tudi že nam, ki ga vedno v se dihamo, škodoval.

Vzrok te bolezni po tem takem ne more biti v zraku, kar tudi nihče skazati ne more, ampak je v zemlji, v kateri rastlinske koreninice strupijo, da potlej rastline zbolé. Kaj pa če biti tako strupenega v zemlji za rastline? Kaj drugega kot rudske reči, kake soli, ki v majhni meri v vlagi stopljene rastlinam hasnejo, v obilniši pa jim škodvajo, ki tenke tenke žilice ali zagaté, ali pa razjedó, in skoz in skoz čudne bunke naredé, rastlinam rast vstavijo, preden dozori, ter gnijó.

Že vlani je semtertje vinska terta tudi pri nas bolehal in grojzdje spridila; pa še malo. Je namreč grojzdje ocvelo in že ribjeka (Johannisbeere) debelo bilo, je zastalo, začelo plesnovati, pokati in ne več rasti, ne zoriti. Letos pa se uima, ki je prej že po Laškem in Španjskem vinsko terto in korún povsod spridila, pri nas na debelo in čedalje bolj prikazuje, in nam žuga naše ljubo vince, ki razveseljuje človeško serce, spriditi in ga nam vzeti. Gré ravno tako pot, kakor pri krompirju. Na tertjih listih se namreč pri nas zde čedalje več debelih spuhlin prikazuje, kakor debele, rudečkasto rjave, čudne bradovice in garje, kakor sifiljka (syphilis) ali kak začet rak, spuhline, kakoršnih na tertji pri nas prej še nobeden vidil ni; od znotrej, to je, na drugi strani lista, ondi, kjer je zunej hrasta, je pa neka bela reč, kakor pajčevna, ali plesnjevec, ki se ne da odbrsati. To nas straši, in je gotovo nevarna in huda tertja bolezen.

Ko sim te čudne prikazni ogledoval in premišleval, se mi je berž zdelo, da kakor homeopatija solitarjevo kislino (acidum nitrí) popisuje, so te prikazni njenim prikaznim kar zelo podobne. Solitarjeva kislina ima namreč posebno močno nagnjenje enake spuhline ali bradovice narediti. Kdo vé, sim pri sebi rekel, če ni to pravi vzrok bolezni? to je, preobilni solitar in solitarjeva kislina v zemlji, ki se po tolikratnem gnojenju in po drugih okoljčinah v zemlji lahko obilo nareja, ki zamore gotovo tudi v rastlinah enake bunke ali bradovice narediti? Ta misel mi je bila kakor luč, ki mi je kmalo vse razjasnila, in vse se je začelo vezati, kar od te bolezni vemo, ker vsim je znano:

1. Da krompir gnije nar bolj v dobro gnojeno njivi, nar bolj če je živalski gnoj. Sim vidil in druge popraševal od tertja, in vsi so enoglasno poterdili, da tudi terte so v taki gnojni zemlji nar bolj bradovičaste. V gnojni zemlji pa se nar več solitarja nareja.

2. Da v globoki puhlici, ali pa v pesčeni zemlji, če je tudi gnojna, krompir malo gnije ali pa nič; ker se v taki zemlji solitar manj dela, in če se naredi, ga mokrota stopi in niže spravi, da ga rastlinske koreninice manj dobé. Ravno tako v novini, če ni gnojena, je krompir zdrav, posebno če so take novine bolj v kraji od gnojnih njiv.

Vse to velja pa tudi od vinskih tert, in v takem svetu ni še nobenega hrastovega lista viditi.

3. Rastline, ktere se okopujejo, so gnjilini bolj podveržene, postavim, krompir in vinska terta, ko se namreč gnojna zemlja bolj rahlja, se, kakor je znano, tudi solitar lože in obilniši dela. Vender vse take rastline niso enako bolehaсти, postavim repa, korenje, zelje, pesa itd. ni še. Pa berž ko ne, bodo tudi še te boleha. Menda že niso vse rastline enako občutljive, ali pa so nekatere solitarja

manj lakomne. Vinogradi že več časa zanemarjeni deleč od drugih gnojnih vinogradov, in divje terte, imajo še vse zdrave liste. V taki zemlji je malo solitarja.

4. Terte pri poslopih, pri ulnakih, hramih posajene, da korenine v tako spočito gnojno zemljo segajo, so posebno boleha, ker pod takim poslopjem gnojna, spočita in od dežja ne sprana zemlja dovolj solitarja ima, da se taka zemlja še v ustih slana čuti.

5. Krompir se mesca augusta nar bolj spriduje, začerni in zoriti neha in po tem gnije. V vinogradih se je grojzdje ravno o tem času spridilo. Po večji suhoti in gorkoti in drugih okoljčinah je pa takrat zemlja nar bolj pripravna več solitarja narediti.

6. Smo vidili več tert zraven vodotoka v zlo gnojni zemlji, ki imajo še vse zdrave liste. Menda mokrota v vodotoku solitar stopi, ga na se potegne in odnese.

7. Zoper to bolezen se je dozdej žveplo nar boljši zdravilo naznanilo in skazalo. Pa ne vé, zakaj da bi žveplo pomagalo, če ne zavoljo svoje lastnosti, po kateri zamore solitarju in solitarjevi kislini moč pomanjšati in odvzeti. Scer pa je apno, ogelni prah, lesna kislina in drugo gnjilini nasproti; pa ko smo to rabili, ni nič pomagalo; po žveplu pa v prah zmletim, ko smo z njim terte in zemljo okoli tert kakor z mavcom (gipsom) posejali, ali pa z vodo stanjšali in s tako žvepleno vodo terto in zemljo okoli tert dobro poškopili, je začelo tertje bolj mladikasto biti, noben list se več ne bradoviči, bradovice zgubljajo gerdo podobo, se zelené in pomanjšujejo; kaže se, da bo pomagalo.

Morebiti ima sadno drevje svoje včas čudne in bolne izrastlike in raka tudi od solitarja, in berž ko ne, ker le v zlo dobri zemlji začno sadne drevesa tako bolehati.

Vse to me je čedalje bolj prepričovalo, da preobilni solitar in solitarjeva kislina, in nič drugega ne, ki se je nekatere leta v zemlji več naredi po okoljčinah, ki niso vselej očitne, je pravi strup v zemlji, ki nam krompir in tertje kazí.

To zelo važno reč do gotovosti dognati, si bom prizadjal po še mnogih skušnjah se prepričati, in bom potlej, kar bom spoznal, naznanil, in prosim za velike koristi voljo, ki je v ti reči, vse umne kmetovavce, na to skerbno paziti in skušati, in kar in kakor se bo skazalo, v „Novicah“ oznaniti. Naj se nikomur ne toži to važno opravilo, ki bo, če se zgotovi, potem neizrečen dobiček po vsem svetu. Dostikrat je vzrok kake reči blizo pa ga deleč išemo tam, kjer ga ni. Da bi se s pridnostjo in umnostjo ti vzrok najti ne dal, ni verjeti. Če ga najdemo, se bo pomoč tudi kmalo najdla.

(Konec sledi.)

Ozír v stare čase.

Pad Carigrada 29. majnika 1453.

(Dalje.)

15. aprila je turško iz 400 bark obstoječe brodovje Fidalio zapustilo, se v južni Bospor podalo in pri evropskem bregu obstalo; nekoliko dni potem privesla 5 bark v Propont, ena cesarska in štiri genuške. 150 turških bark se jim nasproti postavi ravno pred luko, jim pot zapret. Nebo je bilo jasno, morje mirno, na ozidju mesta je bilo mnogo gledavcov, sultan je gledal na konju sedé z evropskega brega na morskí boj, ter si je bil svest gotove zmage. Med turškimi barkami je bilo 18 ga-

lej, vojaki pa niso bili vajeni morskega boja. Z visoke cesarske barke in genueških so pušice na niske turške letele. Zastonj so si Turki prizadevali, cesarsko barko v svojo oblast dobiti, vsaka, ki se ji je približala, je bila sožgana. Morje je bilo s pušicami pokrito; več turških galej je skupej zadelo in se razbilo, dve ste zgorele.

Tega Muhamed več ne more gledati, se jezi in togoti, z zobmi škriplje in s svojim konjem v morje skoči, da bi do bližnjega brodovja priplaval, in zmago Grekom vzel. Za njim vsi velikaši v morje planejo in na brodovje hité. Morski vojaki osramoteni in oplašeni, ponové boj z velikim pogumom pa s slabim izidom. Gerki srečno skoz turške barke predrejo in v luko splavajo, ter jo z železno verigo zaprejo.

Bitva je bila za Turke zgubljena. Sultan skliče v svet vse svoje velikaše. Ko se posvetvajo, kako bi se železna veriga, ki luko zapira, presekati dala, da bi se mesto od dveh strani obdalo, vse obmolči. Tedaj se dvigne sultan, in svetla barke po suhem v luko spraviti. Velí, stori. Po tleh dvé uri hodá z mastjo namazane dile položiti zapové, po katerih v eni sami noči čez 70 bark v luko (barkostajo) spravi.

Ivan Giustiniani tedaj sklene v pervej noči turško brodovje požgati; ali Genuezi so ti sklep Turkom razodeli, ki so ponoči Gerkom na skrivno pomagali, čez dan se pa v turškem taboru mudili, in Turkom olje dajali, ki so ga potrebovali, da so po vsakem strelu velki top mazali, da se jim ni razpočil. Ko se tedaj ponoči Giustiniani sovražnim barkam bliža, vstrelé Turki, ki so čuvali, z velikim topom v njegovo barko, ktero je krogla zdrobila in se s 150 izbranimi laškimi mladenči potopila. Giustiniani se je v velikem strahu komej rešil, in Turki zaženejo velik krič, da se je na morskih bregih in v sedmerogričnem bregu razlegal.

Ko se dan napóči poskusijo Turki drugič svojo srečo s topom, pa niso merili na gerško, ampak na genueško bogato obloženo barko. Krogla jo zadene in barka se razdrobi. Vjete so pred obličjem Gerkov poklali. Muhamed zapové most čez luko narediti; v ti namen so sode z železnimi klukami skupej zvezali in po njih dile položili. Most je bil pet kometov širok in sto kometov dolg, in precej močen. Barke so blizo ozidja čakale.

Gerki pa so se namenili most in barke požgati in Jakob Kok je bil v dosego tega namena zvoljen. On si vzame tri lahke čolne in 40 mladenčev, dobro previdjen z gerškim ognjem in drugo pripravo. Ponoči v barkostajo priplavajo. Dva mladenča gresta iz čolna na most in čakata, da bi ga ravno tistikrat zažgala, ko bodo barke začele goreti. Ali turški stražniki so ju kmalo zapazili in s kamni lučali, čolne pa so sterli in potopili. Ena sama galeja je zgorela, ogenj na mostu so pogasili, mladenči so bili vjeti in drugo jutro pred obličjem Gerkov poklani.

Gerke je tako djanje tako razdražilo, da so 260 glav vjetih Turkov na mestno ozidje nasadili. Zdaj zapové Muhamed na griču sv. Teodora zgor Galate na ravno tisti strani luke tope nastaviti, da bi se iz tega kraja na gerške in genueške barke streljati zamoglo.

Genuezi so prosili, naj bi jim trgovskih bark ne pokončal; ali Muhamed jim odgovori, da to niso trgovske, temuč roparske barke, ki so Grekom pomagati prišle. Pervi strel je prvo barko potopil; druge so se nazaj do Galate pomaknile, kjer se jim ni moglo blizo priti.

(Dalje sledi.)

Slovstvo.

Presod slovenščino dotične knjižice.

Naše slovstvo je še res neznatno v razmerju do slovstva drugih narodov. Mislijo tedaj nekteri, da še

presojevanja (kritike) nam ni treba. Tudi mi spoznamo to okolščino; ali, kadar spisi na svetlo pridejo, kateri našo slovensko učenost pred celim svetom v sramoto stavljajo, ne sme nobeden domorodec molčati, in vsim, kateri so naši učenosti in našemu slovstvu nemili, očitno povedati, da takšne dela mi od sebe odvrčamo in jih ne damo veljati za zastopnike (representante) naše učenosti.

Ena takšnih spisarij je nemško pisana knjižica pod naslovom: „Ueber die grössten Theils slawische Abstammung der Bewohner deutscher Länder“, von Thomas Jaritz. Villach 1853 bei F. F. Hofmann.

Clo na novo v versto spisateljev stopivši gosp. pisatelj hoče s tem 35 strani obsegajočim spiskom, kakor sam reče: „dva velika naroda si približati in lepo vezilo vzajemnega spoštovanja in ljubezni med njima osnovati“, zato želi temeljito presojo, namreč: „dass seinen Herleitungen keine hochtönende Grundlosigkeit, sondern nur biedere, unbefangene Wahrheitsliebe mit jenen bessern, richtigeren und schlagenderen Herleitungen begegnen möchte“.

Ako bi mi vsa prečudna izpeljevanja ovreči hotli, bi naše pretresovanje trikrat večé biti moglo, kakor je omenjena knjižica. Nekoliko hočemo vendar govoriti.

Gosp. pisatelj izpeljuje ime „Rhetia“ iz Gorecja, menda po postavah tistega besedoslovja, po katerih se iz „Bartolomeja“ Jernej izpeljuje! „Norikum“ izpeljuje iz nor, in pravi: da se nor velí jezero. Mi smo se vendar v vsih slavenskih narečjih ogledali in povsod najdemo besedo nor v pomenu Abgrund, Tiefe, Erde. Kaj žalostna je njegova zgodovinska znanost, ker domovine Slavenov v Kini in na Tatarskem išče. Skoro bi verjeti bilo, da je gosp. pisatelj na kinežkih vseučeliših zgodovine in slovenskega jezikoslovja se učil. Celó Bogdo-Lama je Slovenec, in pomeni: „der gottergebene Lama“!! Lepa dolina Kašmirska ima tudi slovensko ime „Kascha-mir“, zeigt den Friedenstammenden Namen!!

Žalostno pa je to v tem spisu, da gospod pisatelj ne daje resnici, kar resnici gre, in da tudi druge može svojih domišljij vdeležiti hoče, ker svoje terdenje hoče z veljavnostjo našega visokoučenega Šafařika podpirati. Tako se pozivlje na Šafařika (na katerem mestu in v katerih bukvah? nam ne pové), da Šafařik pravi: „pervi stanovniki Germanie so bili Vindi“, „da so Slaveni v Norvegi kadaj stanovali“, „da so bili v Holandii, Finlandii, v Danii Slaveni prvi stanovniki“. Kaj takšnega naš Šafařik nikjer ne terdi v nobenem svojih učenih del, ktere dobro poznamo. To ni lepo obče čislanega moža take bezumnosti obdolževati!

„Panonia“ izvaja od Puanonja, od puanno, gebirgsloses Land. Zna biti, da je puanno kinežka beseda, slovenske ne poznamo.

„Germania“ od germanja, Staudenland. O vi ubogi Staudacheri Nemci, zdaj veste, kaj ime vaše zemlje pomeni! —

„Kvadi“ od k uadi, die Wasseranwohner!

„Hermundari“, Staudenausrotter!!!

„Cimerji“ so Winterer, — „Peuziner“ so pevci, Sänger, „Chauker“ od chauka, Schroffberg.

„Tuiskon“ od tui fremd, in iskat suchen.

„Tusnelda“ pomeni tui se ne u da, eine Frauensperson, die nicht aus der Nation hinausheirathet.

„Tuisto“ od Tui stoi, Fremdling steh still!!!

„Scalden“ od skala, so viel als Klippensänger.

„Druiden“ od dru, weil sie in Hainen unter Bäumen ihren Gottesdienst hielten!!!

„Tauern“ od da Uri, gibt Wetter — sohin: Dauri Wettergeber.

če tudi to ne gre, naj se krompir umije in potem v debele, kakor je krompir okrogle kosce razreže, s kropom polije, na soncu ali v peči posuši in potem v sodce ali žaklje spravi. Pozimi je tak krompir z rezanco zmešan, če se poprej skuha, za živino kaj dobra piča.

Ozír v stare čase.

Pad Carigrada 29. majnika 1453.

(Dalje.)

Tako je 7 tednov preteklo, odkar so Turki Carigrad oblegli. Sovražnik je stal, kar se pri poprejšnjih obsedah nikdar ni zgodilo, na dvéh mestnih stranéh zraven mestnega ozidja. Zdaj pošle Muhamed poslanca k cesarju, ki mu svetva se sultanu podati, ako se hoče sužnosti rešiti. V vojaškem sovetu je bil njegov predlog zaveržen. Car odgovori poslancu, da on Boga zahvali, ako se hoče Muhamed z njim pomeriti in pogodbi zvest ostati; nobeden, kdor je mesto oblegel, ni dolgo živel; sultan naj tedaj nikar ne tirja izdaje mesta, on ga hoče braniti do zadnje kaple kervi.

Na ti odgovor je sultan 24. maja razglasil v taboru, da hoče čez 5 dni od obéh obleženih strani mesto napasti. On pokliče vojvode in jih zaroti, mesto obropati. Veseli vrisk se razlega po celem taboru, ko je bilo to naznanjeno. Mogočniki janičarski dobri stojé za zmago in vzetje mesta, le to prosijo, da bi njihnim tovaršem, ki jih je zavolj nesrečnega boja na morji zaperl, spet svobodo podelil. Muhamed jim obljubi in med celo armado je bilo neskončno veselje. Derviši hodijo po ležišču in v imenu preroka opominjajo vajake turška bandera na ozidji glavnega mesta nevernikov postaviti.

Ko se noč naredí, je bilo zapovedano celo ležišče razsvetliti. Na vsih barkah in šotorih je neskončno lučic in bakel gorelo. Od brega Bospora, od višave galataške, od globočine barkostaje, od cele rajde obloženecov do zlatih vrat se goreli ognji veselja, ki so aziatiške bregove in Skutari razsvetlili; mesto je bilo obdano od gorečega polomesca in celo noč se je razlegalo vpitje: „Ni drugzega Boga, kakor Bog, in Muhamed je njegov prerok! Bog je Eden, njemu enak ni nobeden!“

Obleženi so o začetku mislili, da brodovje in tabor gorí; pa le prekmalo so se v svojo neizrečeno žalost prepricali, ko so čuli veselo vpitje, da to veselje Turki obhajajo na vzetje Carigrada, in iz tamnega mesta se je čulo jokanje in plakanje: „kyrieleyson! kyrieleyson! odverni o gospod pravično žuganje od nas, reši nas iz rok sovražnika!“

Ker so Gerki vidili, da so Turki namenili mesto z naskokom vzeti, se njih pogum spet oživí; popred so mislili, da si Turki ne bodo upali mesta naskočiti. Toraj je mnogo Gerkov zidovje zapustilo in se domú podalo. Turki so to zapazili in v svoj prid obrnili. Ko cesar to zvé, begúnom očita in žuga. Oni se pa izgovarjajo, da so se zato domú podali, ker nimajo njih žene in otroci ne jesti ne piti. Cesar jim tedaj odpusti in zapové toliko kruha vsaki dan po celem mestu razdeliti, da nobenemu ni bilo treba stradati. Ivan Giustiniani se je vedno trudil, zidovje vterdoval, vrata sv. Romana je z nasipom zabranil, in se tam vterdil; prosil je Lukata Natarasa, višjega admirala gerške armade, da bi mu nekoliko topov poslal; ali on mu je odgovoril, da jih mu ni potreba. Tako sta se začela pripraviti. Giustiniani je Natarasu očital, da je izdajavec domovine, in Nataras njemu nasproti; tedaj ju sam cesar pomiri. Giustiniani je te dni brez prenehanja čez dan in ponoči se trudil in sovražnikom mnogo opraviti dal; clo z lastno roko je z ozidje naskakajoče Turke nazaj pahal. Gerki so ga pa zavidili in mu niso hotli pomagati. Sultan njegov pogum

in njegovo delavnost kmalo zapazi in reče: „Da bi bil Giustiniani v mojem taboru!“ Skušal ga je z zlatom podkupiti, al on se zlatemu bogu ni vklonul. Meniha Manuel Giagari in Neophyt, kterima je bila skerb za popravo mestnega ozidja naložena, sta namest ozidje popraviti, denarje zakopala, in ko je bilo mesto ropano, se je sedemdeset tisuč goldinarjev najdló, ktere je cesar za popravo mestnega ozidja dal. (Dalje sledi.)

Novičar iz slavenskih krajev.

Iz Zagreba 20. junia. Zgubo, ki jo je malemu številu naših književnikov nanese odhod slavnega spisatelja „Prvencev“, „Novih pjesem“ i „Kraljevića Marka“, našega narodnega pesnika P. Preradovića, kteri se je povišan za c. k. četnika v Italio vpotil, povrnila je s svojim prihodom v glavni naš grad naša „glinska vila“, izvrstni prevoditelj „Kraljodvorskega rokopisa“, nadopolni pesnik Ivan Trnski. — Za narodno našo književnost si gosp. bogoslovci naši že od več let dične zasluge nabirajo z izdavanjem Šmidtovih „apisov za mladež“. Ovih lepih spisov, ki so posebno primerni za šolska darila i postajajo tako neprecenljiv dar za učečo se mladino prvodobno, je izišlo dosihdob že čvrtoro knjižic, i po dolgem prestanku je peti svežič pod tiskom, kteri obsega mično povestico pod naslovom: „Golubče“. Ne dvomimo, da bo tudi ta knjižica šolski mladini ravno tako dobro došla, kakor so prejšnji spisi slavnega detetjega pisatelja K. Šmidt-a. Slava našim bogoslovcem, da s krepkimi silami pomagajo podpirati naše slovnosti i v ti vrsti obogateti ga s spisi poučnimi, namenjenimi naši mili mladeži, na kteri krasnejša prihodnost počiva. — Gosp. dr. Ljud. Gaj tiska v svoji tiskarnici krasne „razlike pjesni“ našega — kakor „Danica“ s polnim pravom kaže — „medousnega“ Ign. Gjorgjića. Da bi le kmalo beli svet ugledale! Veliko uslugo bi častili g. dr. Gaj naši književnosti učinil, ako bi izdal knjigopis svoje predragocene knjižnice, v kteri se hranijo nekteri preimenitni rokopisi dubrovniški, in do 6000 (!) raznih starih knjig ilirskih. Nadamo se tvrdo, da bogosp. dr. Gaj tudi ti naši iskreni želji prijazno zadovolvil, i tako povestnici naše literature tako rekoč s tim knjigopisom temelj položil. Bože daj! Pretečenega tedna prispele so do nas iz Belgrada različne pšesne Mat. Bana, Dubrovničana. Ova prva knjižica razdeljena je na dva razdela. Prvi obseže ljubovne pesme pod naslovom „Děva“ drugi pako prve iskricе vroče lubezni do doma in roda svojega, pod nadpisom: „Narod“. Ove pesme so večidel od l. 1838, potem 1839, 1841 itd. „Načelnica“ napisana je v mali Azii leta 1843. Pesnik „Mejrim“ posvetil je ove „prve svoje iskricе ljubovne i domorodne“ znanemu dubrovniškemu književniku M. Počiću, knezu zagorskemu. V pesmah Matija Bana veje dubrovniški pesniški duh. — Iz Carigrada prejeli smo te dni bolgarski prevod krasne povesti „Boris“ Vaše nadopolne spisovateljke gospodične Josipine Turnogradske, ktera lepo prihodnost obetava. Prevodu je pridán obširni predgovor (od Petković-a?). Tudi naša Dragojla Jarnevićeva, marljiva pisateljica že od davne dobe naše književne preporodbe hvalno znana, piše sedaj neko povest, ktere željno pričakujemo. Morda pride skoraj 2. zvezek lepih „domorodnih povest“ na svetlo. Le naprej na ti stezi, domorodke mile, na kteri vas slava čaka!

Zorislav.

Iz Tersta 22. junia. Prav vstregle so „Novice“ terzaškim udom društva sv. Mohora, ko so v popravah društva svoje mnenje jasno izrekle. To je prav, ker le tako, da se o rečéh posvetovamo in jih odkritoserčno pretresamo, zamoremo naj bolje cilj doseči, ne pa, če vae za dobro, za popolnoma imamo le zavolj tega, ker je

Starozgodovinski pomenki.

BELINO. AVG. SAC.

Na Cigulni blizu Celovca. Eichorn Beitr. Thl. I. str. 56.

APOLLINI. BELENO. AVG. IN. HON. itd.

V Ogleji. (Gruter Inscript. stran 36. n. 2.)

Razložil Davorin Terstenjak.

Iz rokopisa: »Kdo so bili Noričani in Panonci, Kelti ali Slovenci?«

Luč in toplota ste nar večji dobrotnici človeka; zato so ljudstva naj starejših časov skazovale luči božjo čast. In iz tega razloga najdemo sabajske življe v vsih starodavnih basnih, pa v parzičkem in slaven-skem basnoslovju imajo ti življi svoje središče. Zména luči s tómo se je zdela peltenemu človeku (Sinnenmen-schen) v njegovi domišli kakor borba dvojih nasprotnih bitij.

V parzičkem basnoslovju najdemo Ormuzda kakor naj višji načelnika luči, Ahrimana pa, kakor nasprotnega načelnika tème. Slaveni so za načelnika luči imeli Belboga, Belina, za načelnika tème pa Černoboga, Čerta, Čarta. (*Monumenta Intreboc. stran 62*).

Kakor parzički Ormuzd ima svoje Izede pod seboj, tako slovenski Belin svojega Jutroboga, Marovita, Jarovita, Serovita itd., kateri so poedini zastopniki nar višjega lučjega načela. (*M. Frencl. Dis-sert. de Idolis Slav. 81, Ekhard. Monum. Intreboc. Helmold.*) Od noričkega Belboga, Belina govori več gerških in latinskih pisateljev, kakor: Ausoni ¹⁾ (*v Profess. V. 9. X, 20.*), Capitolin ²⁾ (*v Maximin. 22.*), Tertul-lian (*Apolog. 24. in ad nationes. II. cap. 8.*) in Hero-dian ³⁾ (*Lib. VIII. stran 377.*)

Naš slovenski Belin je mogel dozdej ne samopi nemških, temuč tudi pri nekterih slovenskih zgodovino-slovcih za keltiško božanstvo veljati. Tako je med Nemci posebno Muhar »Belina« za celtiškega Boga oglašil, in rekel, da je bil Bog železnih noriških rud (*Gesch. der Steierm. I. 175.*) In zato niso samo Muhar, temuč tudi drugi nemški učeni si priza-devali njegovo ime izpeljavati iz celtiške besede »ba-lain«, kar po Leibnizu (*Specim. Gloss. Celt. int. Oper. Tom. V. 110. Edit. Genev.*) pomeni: železo, jeklo.

Al ta ne derži in ne bo deržala. Da bi se Be-lin imelo izpeljati iz »balain«, bi ga gotovo pisatelji imenovali Balainus. Tako pa ga pri gerških in la-tinskih pisateljih ne najdemo; ampak Belin, Bellenus, Bellinus se piše. Dalje podere mnenje Muharovo in nje-govih priverženikov pristavek Herodianov, kateri narav-nost pravi, da je Belin bil spodobni gerškolatinskemu solnčnemu Bogu »Apollonu«. In temu »Apollonu« je Belbog s primenom Svetovit tudi zares spodobni bil po svojih lastovitnostih, ker je, kakor Apollo, tudi v rokah imel lók in tul (*Köcher*): »In sinistra fascem sagittarum habebat (*Papanek 170.*)« Muhar sicer piše na omenjenem mestu, stran 176, da se v francoskih po-krainah Gascogni in Dauphinei, tedaj v nekdanji domo-vini Celtogalov, dosti spomenikov bogu Belu posveče-

nih najde, al izvirnika in poročstva za svoj izrek ne na vodi. Dvomimo zlo zlo o resnici njegovih besed, in mi-slimo, da je to od Muharja postavljeno strašilo, odvr-ačevati slovenske zgodovinoslovce od temeljitih pre-iskovanj. Kolikor je nam basnoslovje celtogalsko znano, nismo še dozdej nikjer, ne med rimskimi napisi ne v bukvah tega zapopadka boga Belina našli. Je najti na nekterih galiških pri Cominges na južnem Francoskem najdenih oltarskih kamnih ime nekega božanstva Abel-lio, ali dvomim iz temeljitih razlogov, da je to božan-stvo národno Celtogalov bilo, ker se v kretansko-pamfilskem basnoslovju tudi najde ime božanstva »Abellius« (*Dr. Vollmer 6.*) Muhar je iz Belina na-pravil enkrat solnčnega boga (*Altröm. Norikum II. 24.*) pozneje pa boga noriškimi železnimi rud. Da je Be-lin bil solnčni bog, podoben Apollonu, terdi očitno He-rodian. To tudi poterdí Juli Capitolin Maximin (*stran 146. Na svetlo dal Salmas. Paris 1620* ⁴⁾). — Da Belin ni bilo celtiško božanstvo, priča tudi ta okoljina, ker se njegov spomenik tudi na zemlji Ambidravov najde, katerih slovensko národnost smo mi v spisu »o Ambi-dravih« menda zadosti terdno dokazali. Nemoremo za-popasti, zakaj da niso dozdejni zgodovinarji, kateri so o Noriku in Panonii pisali, bolje se ogledovali po celtiškem basnoslovju. Celtiški solnčni bog se je imeno-val Grannavr (*Vollmer stran 568.*), in mi smo zares tri spomenike njemu posvečene našli, pa ne v Noriku, v Panonii ali pa v Resii in Viudelicii, ampak enega v Rimu, kjer je bilo hranišče vsih božanstev od Rim-ljanov premaganih narodov, družega pa v vesi Lau-gingen, rodnem mestu Alberta Velikega, in v gradu Phinigiaticum ⁵⁾, kateri napisi tudi imajo rimsko tol-mačenje pristavljeno in sicer se glasijo takole: APOL-LINI GRANNO, DEI APOLLINIS GRANNI, APOL-LINI GRANNO. M. Ulpus Secundus T. Leg. III. Ita-lie. cum signo argenteo V. S. L. L. M. (*Glej: Inscript-iones sacrosanctae Vetustatis. Ingolstadii in aedibus P. Apiani 1534, pag. CCCXVI. in CCCXXIX.*) Ker je solnce pri vsih narodih občeljubljeno božanstvo bilo, je zares čudno: zakaj se noben spominek celtiškega solnčnega boga Granna v Noriku ne najde. Ko bi Noričani Celti bili, bi gotovo jezer imen po Grannu na kamnih stalo. Mi pa nismo tako srečni bili le enega najti, Belicius, Belinus, Belecus, Belina, Belicina, Belia pa stoji skoro na vsakem kamnu, kakor tudi polatinčenih Albanov, Candidav, Albinov je sila dosti. Gra-nnavr pomeni v celtiškem jeziku »dolgolasaast« in imena Grannus nikjer ne najdemo kakor v napisih Hi-spanie, Galie in Germanie. Tudi smo že omenili, da severni Slaveni Svetovita, kar nič družega ni, kakor prime boga svetlobe in luči, Belina—svetega viteza čez tómo — so le vsikdar posvetovali preje, preden so kaj važnega spočeli. (*Glej: Scriptor. rerum germ. stran 510.*)

(Dalje sledi.)

Ozír v stare čase.

Pad Carigrada 29. majnika 1453.

(Dalje.)

Ozrimo se še na mestno zidovje in razno razde-ljene vojake, ki so ga branili.

Ker je bilo naj večje prizadetje Turkov, pri vra-tih sv. Romana mesto napasti, torej tû začnemo in se

¹⁾ Ausoni je živel do leta 379. po Krist. roj.

²⁾ Capitolin je živel za cesarjama Dioklecianom in Kon-stantinom.

³⁾ Herodian je pisal dogodivščino od leta 180—238. po Krist. rojstvu. Učeni Wolf postavi leto njegove smrti okoli leta 240 po Krist. rojstvu. Mi hočemo tukaj samo besede Herodianove navesti, kateri pripoveduje, da je Belin bil časten od Karnov v Akvileji (Ogleji). Be-sede njegove se glasijo takole: »Ceterum nonnulla quoque oracula ferebantur patrii ejusdam numinis (των επιχωριον θεών) victoriam promittentia. Belinum vocant indi-genae, magnaue eum religione colunt. (Belin θε καλονσι τουτον, σεβονσι τε υπερφωδς.) Apollinem interpre-tantes. (Απολλωνα είναι εθελοντες.)« Pis.

⁴⁾ Quum frustra obsideret Aquileam Maximinus, legatos in eandem urbem misit. Quibus populus pene consenserat, nisi Menophilus cum collega restitisset, dicens: etiam Deum Bolenum per aruspices spopondisse, Maximum esse vincendum. Unde etiam postea milites factasse dicuntur, Apollinem contra se pugnasse, nec — Maximini aut senatus, sed Deorum fuisse victoriam.

⁵⁾ Obe vesi ležite gor od Augsburga že na zemlji nekda-njih Celtov. Pis.

eberne na desno proti luki in morju in od zlatih vrat spet nazaj k vratam sv. Romana. Tu, kjer je bila naj večja nevarnost, je stal cesar sam in Giustiniani s 300 Genuezi; zraven ležeča vrata sta branila brata Paolo in Antonio Troilo Bochiardi, ki sta med obsedo Turkom mnogo škode storila, razstreljeno zidovje na svoje stroške popravljala in s svojo kervjo branila. Teodor in Ivan Grant sta bila varha vrat Kaligaria. Cesarsko poslopje je branul Hironim Minotto, in kapitan Leonardo Langasco, lesena vrata in turn Anemas. Po celi dolgosti luke je zapovedoval Luka Notaras, za njim Gabriel Trevizano z 400 benečanskimi žlahniki, in Andria Dinio, stotnik galej je stal pred luko. Španski poslanec, Pedro Giuliani, je zapovedoval na morskem ozidju od Bukaleona do Kontoskaliona in benečan Kontareno, zapovedovalec zlatih vrat, poleg morja do Psamatie. Med zlatimi vratmi in virnim poslopjem je imel stražo Moric Kataneo in zid od vrat Selymbria do sv. Romana je varoval Teofil Paläologos.

Gerko je bilo blizu 6000, tujcev na pol toliko. Že so mislili obleženi, da so rešeni, ker se je v turškem taboru novica raztrosila, da Lahi in Ogri Gerkom v pomoč hité. Tri dni je strah Turke spreletaval. Na večer tretjega dne se je pa nad Carigradom neka svitloba pokazala, ktera je med Turki spet serčnost in pogum obudila, ker so mislili, da je Bog na kristjane jezen in jim s smertjo žuga. Še enkrat pokliče Muhamed vojaški svet in sklenjeno je bilo mesto napasti. To se je zgodilo 27. maja 1453, ko so Gerki praznik vseh svetnikov obhajali.

Drugo jutro postavi sultan armade v dveh razdelkih v red; brodovje 80 galej skupej postavi od lesenih do vrat Platea, ostale barke so se vstavile pred barkostajo v velik polomesec. Turški oddelk pri zlatih vratih je imel čez 100.000 mož; zadej je stalo 100.000 mož za pomoč, Muhamed v sredi s 15.000 Janičarov.

Ko 28. maja 1453 sonce zahaja, je bil celi turški tabor za naskok pripravljen. Vpitje iz tabora: „La ilah illallah“, in „kyrie eleison“ iz mesta se je mešalo v železno rožlanje. Sultan in cesar sta svoje vojvode naduševala. Cesar se je podal v Ajo Zofio, kjer je svete zakramente prejel z mnogo velikaši. Iz cerkve gré na morski breg in prosi okrog stoječe za odpusanje. Vse se je jokalo. Potem se vsede na konja, jezdi poleg ozidja in straže opomina; pa to noč ni nobeden oči stisnul, ne na ozidju, ne v turnih. Ko petelin vpervo zapoje, prijezdi cesar na svoje mesto, do vrat sv. Romana.

(Dalje sledi).

Novičar iz slavenskih krajev.

Iz Zagreba konec junia. Sopot bomo v Zagreb nov znamenit rokopis ilirsk dobili. To je u 41. listu „Novic“ omenjeno delo u trideset spevih „Povest vangelska itd.“ od Jurja Ravanjini-a, Splitjanina. Gosp. Ivan Kaugrusović (Capogrosso) vlastnik omenjenega rokopisa je obljubil, prodati ga naši „matici“.

Menih Jukić preiskuje marljivo knjižnice u samostanih dalmatinskih. Posebno imenitna je knjižnica samostana frančiškanskega u Dubrovniku. Ta bogata knjižnica je večeidel plod neutrudljive delavnosti i redke pozornosti patra Inocenca Čulića. Čulić je v svojo knjižnico skoro vse rokopise dubrovniških pesnikov nabral i je z nepopisljivo opreznostjo in skrbjo nad njimi čuval. Ne bi bilo lahko najti boljšega knjižničara, kakor je Čulić bil. Pripovedujejo, da je svojo knjižnico, kjer je znamenite rokopise shranoval, vedno zaključeno imel. Ako je kdo na vrata potrkal, ga ni pred pustil noter, dokler mu ni ostro u lice pogledal in spoznal, da je pošten človek. Neznanih in sumljivih ljudi ni nikdar pred-se pustil i jim je vrata pred nosom zaklenul. Pa

tudi, ako so njegovi naj bolji prijatelji k njemu prišli, pregledovat rokopise, je vedno vsako njihovo kretanje telesa skrivno z očesom ostro meril, bojeći se, da ne bi kdo kakega rokopisa skrivoma u žep utaknul. Verh vsega tega je vsakega, ki je šel iz knjižnice, še jednokrat marljivo preiskal in vse žepe spreobrnul, i še le potem, ko se je prepričal, da mu ni nobeden rokopis zginul, ga je izpustil, pa je brzo za njim vrata zaklenul, i potem še kroz ključnico za njim polukal, jeli se zvun vrat ne vde tako, kakor da bi bil kaj u žep utaknul. Pater Čulić se je moral lani steškim srcem ločiti od svoje predrage knjižnice, ktero je zastran mojsterskih del slavnih Dubrovničanov čez vse cenul. S Čulićem je zgubila knjižnica samostana frančiškanskega izvrstnega knjižničara, kteremu bi se nemogel po celem širokem božjem svetu vrstnjak najti.

Pater Jukić je u Rimu prepisal mnoge znamenite zapise o ilirski cerkvi sv. Jerolima, o spominku Katarine kraljice bosanske, o Klovju hrvatskem slikaru i še u drugih *), i u Čulićevi knjižnici je marsikteri doslej neznani rokopis popisal in pobilježil. Za prepisanje vseh imenitnijih rokopisov pa, žalibože! ni časa imel. Obetal je, da bo u Sibeniku prepisal znameniti zakonik tega grada, kterije je pisan u latinskem jeziku, i ki je za našo povestnico neprecenljive važnosti. Jukićevo potovanje, posebno po Dalmaciji, je, kakor se že iz tega vidi, jako uspešno za našo povestnico in književnost. S popisom tega svojega zanimivega rokopisa bode vsakemu prijatelju starinarstva, povestnice i slovstva sploh močno vstregel.

Zorislav.

Iz Lutomera 26. junia. Poslovica: „Da kšni tudi večkrat prav doide“ me spodbada, po dolgi pomudi saj kaj malega iz naše okolice „Novicam“ naznaniti.

Od sprotutelja sem, ker je globoki sneg kšeno kopnel, se nam vinogradne opravila še sadaj silno množijo; že dolgo ne pomnimo, da bi se bila perva kóp v naših vinogradih še komaj okolj Ivan-jega končala. Nestanovito, hladno, već mokrko ko suho vreme nam je tedaj od druge kope goriške — še dosti prihranilo.

Od začetka preteklega mesca imeli smo dež na dež, i po takem načinu povodinj, ki nam je naše livadice (travnike) okinčane z obilno travo — po mnogih toriščah poplavlila ali s škodljivim mlajom pokvarila.

Ozimine: rež, pšenica i ječmen se lepo snovajo; rež že dolgo ni tako moćna v betvi ko letos narasla; al Bog zna, kako bode se iz lati namlatila.

Vinska terta, z obilnim grojzdem letos posebno naložena, nam razveseljuje naše serca, pa koliko i kakih jagodic bode dozorjenih pod ožmek došlo, to, mislim, je še na dolgem toporu bat.

Vocke (sadne drevesa) so nas letos s preobilnim cvetjem nagibale mogoćnost spoznavati, i v revah in nadložnih naših sedanjih časih o Njem ne obupati. Razun črešinj so slivne, jabelčne i hrušne drevesa še prece sada na dozor obderžale.

Dosti kvara so nam prizadjale gosence, ki so že lani mesca augusta se na hrastju pri nas nastajale. Posebno so gosence vsušile vocke na bolj zgodnem drevju preksončnih krajev; al tudi nemorem zamolčati, da ljudi so malo malo skerblijivosti imeli, ti merčes pokončavati. Namesto hrastovega žira nam bukovje obeta svojih ježavnih batk obilno.

Lutomerski.

Iz Tominskih krajev 24. rošnika. Od kar je krompir odpovedal, so pri nas večeidel slabe letine. Letos smo v začetku maja upali, da bomo dobro letino imeli,

*) O rećeni cerkvi, potem o kraljici Katarini in o Klovju izvestil nas je naš vredni arhivar g. Ivan Kukuljević Sakeinski (o cerkvi sv. Jerolina u »arkivu«, o kraljici Katarini u »Nevenu«, o Klovju u »arkivu« i u posebnem životopisu. Pis.

Starozgodovinski pomenki.

BELINO. AVG. SAC.

Na Cigulni blizu Celovca. Eichorn Beitr. Thl. I. str. 56.

APOLLINI. BELENO. AVG. IN. HON. itd.

V Ogleji. (Gruter Inscript. stran 36. n. 2.)

Razložil Davorin Terstenjak.

Iz rokopisa: »Kdo so bili Noričani in Panonci, Kelti ali Slovenci?«
(Dalje.)

Dalje vprašam zgodovinarje: ali niste premislili, da nikdar, o času Herodianovem pa že celo ne (170—240 po Krist. roj.). od Celtogalov v deželi Karnov ni bilo nesluha ne duha? Boji ¹⁾ niso nikdar okoli Ogleja prebivali, ravno tako ne Tauriščani ²⁾; Skordiščani ³⁾ so stanovali med doljno Dravo, Savo in Dunajem kraj Morave in po gori Mons Skardus. Tudi Ombronov ⁴⁾ nihče ne išče v primorji slovenskem, Gotine ali Kotine ⁵⁾ Tacit (*Germ. cap. 43.*) postavlja za Markomani; Bastarni in Peukini ⁶⁾ so kraj Dnestra in v gorah sedmograških živeli, drugih celtogalskih narodov pa dogodivščina ne pozna takraj Rajna in Alp. Od Belina pa Herodian piše, da še so o njegovem času Karni (*indigenae*) ga pobožno častili.

Celtomanske pisatelje vprašam dalje: kako je to, da se na noriških in panonskih kamnih nobeno lastno ime po kakšnem celtogalskem bogu, in zakaj se noben spomenik v čast kakšnega celtogalskega boga postavljen ne najde?

Caesar (*de bello gall. VI. 17.*) omeni več celtogalskih božanstev, ali on je vse po gerškem in latinskem basnoslovju prekrzil. Neki učeni so se trudili (*Glej: Memoires de la Société des Antiquaires, Th. I. pag. 110.*) najdenje gerških in rimskih bogov v Galii tako si razložiti, da so jih morebiti Gali iz Grecie in Italije se povernivši seboj prinesli. Ali to je krivo mnenje. Caesar, kateri je Gale težko težko premagal, je bil prebrisane politike in je začel z vsimi močmi slobodoljubivi narod gališki porimizirati. To je Rimljan povsod storil in tudi v Noriku in Panonii najdemo narodne bogove v latinsko prestavljene kakor Tertula, boga tert v Vitumna, Belina v Apolona, in našo indoslavensko Apio v Izido itd.

Ti od Caesara imenovani gališki bogovi so brez dvombe tudi v latinsko basnoslovje prekrženi. Caesar, kateri si je prizadeval rimsko moč povišati na nar večji stopnjo, je hudo ravnal s premaganimi narodi in od njega premaganemu noriškemu in panonskemu Slovincu še je ostalo njegovo ime za pomen Caesarja, kakor severnoslavenskim narodom ime njihovega premagavca Karla za pomen kralja.

Resnično je moje terdenje, zakaj v dogodivščini slavenske deržavne sostave, ktera je pri vsih bila zmiraj ljudovladna, zastoj išemo tega imena, kakor tudi v slavenskem jeziku zastoj korenike besed cesar in kralj. Beseda car je prišla iz semitičkega jezika po Skitih, Sarmatih in Tartarih v slavenski jezik, (primeri Nebukadnecar, Baltacar itd.)

Pa da Celtomane do jasnega prepričam, da Noričani in Panonci nikdar niso bili Kelti, jim iz Lukana

¹⁾ O Bojih glej: Strabo VII. Caesar bell. gall. I. c. 28. VII. c. 9., Tacit. germ. 28. 42.

²⁾ Od Tauriscanov govorijo: Strabo I. IV., Polyb. lib. II. c. 28. 30.

³⁾ O Skordišcanih beri: Strabo V. VII. Justin I. XXXII. c. 3., Appian Illyr. c. 3.

⁴⁾ O Ombronih glej: Livi I. XXXIV. 46.

⁵⁾ O Gotinih piše izvrstno Dieffenbach II. 217—218.

⁶⁾ Zavoljo narodnosti Bastarnov še je borba med učeni. Dio Cassi jih ima za Trake (XXXIV. 73.), Appian za Gete (Exc. Peiresc. 562.), Livi za Galle (XLIV. c. 26. 29.)

(*Lucani Phars. I. 444.*) navodim treje imen celtiškimi naravišjih božanstev, neimre: Teutates, Esus, in Taranis. O pomenu teh imen pa jih sporočim na Barthove pretresovanja (*stran 69—81.*) Ti bogovi so bili v gališkem bogočastju najvišji, Teutates enaki rimskemu Merkuru, Esus Marti in Taranis Jovi. Neopozabljivi prezgodaj umerli Englež Murraj v svojem premalo poznanem delu (*History of the European languages, Edinburg 1823. I. 41. II. 20. 89. 122*) tako resnično pové: »da Kelti, Teutoni in Slaveni lastnih imen rek niso nikdar po svoji volji izmislili, da imena evropskih rek so iz besed, ktere pomenijo in izrazujejo: tekanje, gibanje, valanje, idenje, lazenje, dretje itd. nastale, primeri: Drava od »derem«, Sava od »sujem«, Bistrica od »bistri« itd., da so lastnosti in deli trupla in duha podloga osebnih imen, primeri: Battia, Cocceus, Riturnaria, Amurio = Vulvia, Coxius, Podicitius Cacullus, Nigellio, Prsabina = (Brzavina) Caclerina itd. — »da so imena narodov in poedinih oseb nastale po imenih božanstev, primeri: Bellinus, Bellicius, Albinus, Candidus, Verinus, Verus, Apricius, Veranus, Aries, Gavius, Peculiaris, Turonius, Martialis, Diadimianus, Velevisianus, Dio Victor itd. na rimskoslovenskih kamnih v Noriku in Panonii, kakor tudi imena rimskih rodov Jovinianus po Jovi, Martialis po Marti, Junius po Junoni, Plutarchus po Plutoni, Apollodorus po Apolloni itd., — »da so imena narodov tudi nastale po légi krajev, rek, gor, luž, polj itd., primeri: Lehi — Polaki, Ambidravi — Podravljani, Colapiani — Pokupjani; ali imena nemških narodov: Brukteri od Brook, to je, Sumpf, Marsi od Marsch, to je, Niederung, Hamavi (Chamavi) od nizonemske besede Ham, to je, Wald, Waldbewohner, Markomani, to je, Markmanen, Gränzbewohner, Gränzmänner itd. (*Glej: Alte Geographie von Ludwig Georgii II. Abth. I. Heft, pag. 188—195.*)

(Konec sledi.)

Ozír v stare čase.

Pad Carigrada 29. majnika 1453.

(Dalje.)

V drugo zapoje petelin 29. maja 1453, na dan sv. Teodozie, in boj se prične, pa takrat ga ni veliki top naznanil. Da bi Greke vtrudil, pošle Mohamed, ko se prvi zor zaznava, novince svoje armade v boj; jedro pa za naskok priderži. Od obeh strani so se junško bili; Turkov je več padlo od Grekov.

Ko se dan naredi, se je vidilo celo mesto obdano od dolge verige, vojaški krik se je do nebes razlegal, vsi topovi so bili na enkrat zažgani, in na enkrat se je pričel naskok na suhem in v luki.

Dvé uri je terpel boj, brez da bi bili Turki kaj opravili. Sultan je vojake zdaj prijazno opominal in zdaj jim žugal z železnim kijem. Kamni so leteli s turnov na naskakvačo in jih pobijali; gerški ogenj je v morje ferčal in pod vodo gorel; lestvice so se na lestvah lomile, kroglice na kroglih drobile, črni oblak smodnika je mesto in sonce pokrival. Cesar je na konju sedel in svoje opominal z besedo in djanjem.

Sedaj rani krogla Giustiniani-a; on prosi cesarja, da bi mu dovolil na barko stopiti in rano obvezati. Cesar ga opomina, male rane ne porajtati; Giustiniani pa ni ubogal. »Kam? kam?« ga vpraša cesar. Tje — odgovori Giustiniani — kjer sam Bog Turkom pot odpira, in hiti v Galato, pozabivši pridobljene slave in prihodnjega zaničevanja.

Ta prigodba Greke silno ostraši in jim vso serčnost vzame. Sagonos-pasa, ki je to dobro vidil, svojim Ja-

ničarom na novo pogum daje. Eden teh, orjaške postave, z imenom Hasan iz Ulubada, z levo roko s škitom nad glavo, v desni z mečem, spleza na ozidje in za njim 30 tovaršev. Gerki jih s puščami in kamnimečejo in jih 18 na enkrat nazaj pahnejo, in več drugih, ktere Hasan opomina za njim na ozidje splezati, je bilo pobitih. Hasan sam, od kamna zadet, pade, se vonder spet na pol dvigne, klečč derži škit nad glavo, da mu tudi tega kamni iz rok zbijajo, in njega pušice umoré.

Med tem, ko so Greki vrata sv. Romana tako hrabro branili, so že Turki skoz sicer zabita vrata Ksilokerku v mesto priderli, ki so bila še le pred ti dan na povelje cesarja odperta, da bi Turke nenadoma napadli. Petdeset Turkov je skoz priderlo in branivce od zadej prijel. Tedaj se je začelo od luke vpitje, da je že mesto vzeto, in nov strah je Greke napadel. Sicer so Teofil, Frančesko Toledo in Ivan Dalmatinec čuda delali; ali cesar je spoznal, da ni več mogoče mesta braniti. „Raj umerjem kakor živim“ zavpije in se sovražniku nasprot zažene, in ko vidi, da vse beži, povzdigne žalosten glas: „Al ni kristjana, da bi mi glavo odsekal“.

Ko to izusti, pade Konstantin Dragoses, zadnji gerški car.

Turki tudi ravno zdaj predrejo skoz vrata Kaligaria v mesto in bežeče vojake pobijajo, ker mislijo, da posadka naj manj 50.000 vojakov šteje. Na tako vižo so jih blizo 2000 pomorili. Tudi teh bi ne bili pokončali, ako bi bili vedli, da posadka komej 7 do 8000 glav vnese; tako zlo so hrepneli posužnih v dopolnjevanje poželjivosti in v pridoblenje blaga.

Vse dere proti luki, kjer še sovražnik do zdaj nič ni opravil, ker je bilo tistih petdeset Turkov, ki so skoz podzemeljska vrata v mesto priderli, spet nazaj zapodenih, in več begočih je srečno skoz ta vrata na genueške ali pa gerške barke všlo; ko so pa straže pritisk množice vidile in vzrok bega čule, zaprejo vrata in ključé čez zid v morje veržejo, ker so na neko staro prerokbo verjele, da bodo Turki v sredo mesta prišli, od tod pa jih bodo prebivaveci nazaj zapodili.

Zdaj se množica valí od luke v velko cerkev Ajo Zofijo. Možje, žene, sivčiki, otroci, menihi, nune, vse va-njo vré, in to spet zato, ker so prerokbi verjeli, da, kadar bodo Turki do podobe Konstantina prišli, bode angel z nebes prišel, in enemu pri podobi stoječemu, ubogemu možu meč dal z besedami: „vzemi ti meč in osveti Božje ljudstvo!“ Potem bodo Turki naglo pobegnili, in od Gerkov podeni ne bodo le mesta in cele male Azije zapustili, tem več clo do mej Perzie jih bodo Gerki podili.

Silna množica se je tedaj natlačila v Ajo Zofio, ki je še dolgo popred zapuščena stala.

Turki so vrata, ki jih je natlačena množica zaplerla, razbili in ljudstvo kakor živino v sužnost odgnali. Može so z vervmi, ženske s pasi dve po dve, brez razločka starosti in stana, skupej vezali. V cerkvi so se strašne, neizrečene reči godile. Svete podobe so bile razbite, zlata in sreberna posoda obropana, mašna oblačila oskrunjena, križanje ponovljeno in sv. križ so zmagavci v janičarskej kapi zasmehovaje okrog nosili. Na oltarjih so jedli ali njih konji žerli, ali so deklice in fante oskrnjevali. (Dalje sledi.)

Slovanski popotnik.

* Na Dunaju so bile po vradnem potu sledeče knjige izdane: „Kazenska postava zoper hudedelstva, pregreške in prestopke in postava za tisk“, strani 224 debela v osminki. — „Kazneni zakon o zločinstvih, prestupcih i prekrsajih i red tiskovni“, str. 224. — „Kazneni zakon o zlo-

činstvima, prestupcema i prekrsajima i red tiskovni“, str. 224. — „Obči austrianski gradjanski zakonik“, proglašen patentom od 29. studenoga 1852. — „Obči austrianski gradjanski zakonik“ (serbsko). — „Privremeni gradjanski postupnik“ za Ugarsku, Hervatsku, Slavoniu, vojvodinu Serbsku i tamiški Banat, str. 206. — „Privremeni naputak o sudbenom postupku u pravnih poslovih izvan parnicah za Ugarsku itd.“, str. 140. — „Juridisch-politische Terminologie“ für die slavischen Sprachen Oesterreichs. Von der Commission für slavische juridisch-politische Terminologie. Deutsch-kroatische, serbische und slovenische Separat-Ausgabe, str. XIV in 694 v največej osmerki, s predgovori v horvaškem, serbskem in slovenskem jeziku.

* Časopis českeho muzeum 1853, zvezek 1., kterega vreduje nevtrudljivi g. Vaclav Nebesky in kateri obsega mnogo zanimivih sestavkov slavnihi českih pisateljev, je donesel tudi tretjo zbirko imenoslovja (terminologie) za zdraviteljske ali lekarske reči. Hvaležni smo tudi mi Slovenci za tako naznanila, ki nam pomagajo k vstanovljenju gotovih izrazov v zdraviteljskih znanstvih. Veliko prav dobrih besed smo našli v dosedaj na svitlo danihi zbirkah tega slavnega časopisa; ker pa tudi mi nektare prav dobre izraze o zdraviteljskih rečeh imamo (poglej slovensko živinozdravstvo), bi želeli, da bi se vsled književne vzajemnosti vpeljale tudi v druge slovanske jezike.

* Častiti gosp. Placid Jabornik spisuje sv. pismo dalje, pa ne tako obširno kakor dosihmal, temuč bolj kratko po Alliolivem. Družtvu sv. Mohora je marljivi gosp. pisatelj obljubil, vsako leto saj toliko napisati, da se bode po 20 pol natiskovalo.

* 3. zvezek od „Jahrbücher für slavische Literatur, Kunst und Wissenschaft“, ki jih izdaja pridni lužiško-serbski pisatelj g. J. E. Smoler, je prišel že na svetlo.

* „Przyjacieł domowy“, prstonarodni časnik v Lvovu, kterega g. Stupnicki lepo vreduje in mnogo-verstne članke tudi s podobšinami olepsuje, bo naročnikom posebno doklado dodajal pod naslovom „Herbarz Polski i imionopis zasłużonych w Poljsce ludzi“.

* Na Dunaju je na svitlo prišla knjiga: „Kurze theoretisch-praktische Grammatik der serbischen Sprache für Deutsche“.

* V Pragi je prišel na svitlo nemško-česki slovník imenoslovja za gimnazie in realne šole. Imenoslovje je za sledeče učne predmete sestavljeno: za grammatiko, stilistiko, metriko, za početke leposlovnih znanstev, za logiko in psihologijo, za zgodovino, zemljopis in statistiko, aritmetiko, algebro in geometrio, fiziko, kemijo, početke astronomie, mehaniko, zoologijo, botaniko, mineralogijo in antropologijo, za početke geologije, nauke kupčijske, za stenografijo, kaligrafijo in tiskarne vednosti. Obseže ne manj kot 34.000 besed. — Tak besednjak je zares živa potreba tudi v slovenskem jeziku.

Novičar iz slavenskih krajev.

Iz Celovca naznanja „Šolsk. prij.“ sledeče o družtvu sv. Mohora: „Po družtvenih postavah vse lanske družtvenike še tudi letos za družtvenike imamo razun dvéh, ki sta oznanila, odstopiti; tudi smo vsim družtvene knjige poslali. Plačalo jih je pa dosadaj le 643. — Od lanskih družtvenih knjig se je samo prodajal „Bla-

Vi, prečastiti gospod, ste na samostojni poti ravno tisti cilj dospeli. Zares! stvar sama po sebi in čast našega starega, velikega in žalibog! mnogoterno napačno poznane naroda je vredna, da se trudijo in potijo blagodušni domorodci o nji. Le verlo napredujte, prečastiti gospod, na ti poti, po kateri novo luč prižigate v razsvitljenje naj tamniših zdav naše zgodovine! Resnica se bo po tacih preiskavah čedalje bolj odkrivala, in prej ali pozneje ji je zmaga gotova. Kar mene zadeva, bodem vseskozi pazljivo prebiral Vaše spise, in sicer me bo radovalo viditi: da na srečno začeti poti mirno in možato napredujete.

Z zagotovilom izvrstnega spoštovanja, itd.
V Pragi 29. junia 1853. Paul Jožef Šafařík.

Ozír v stare čase.

Pad Carigrada 29. majnika 1453.

(Dalje.)

Med tem so se Gerki na ozidji proti luki še deržali, ker Turki tukaj še niso ozidja napadli. Al zdaj so jih sovražniki, ki so že čez dve uri mesto napadli, od zadej zajeli. Pri tej priči tudi Turki od zunaj ozidje napadejo in v mesto prederejo. Greki tedaj v hiše pobegnejo, v katerih so pa že sovražniki ropali. Gerški poveljnik Luka Notaras je bil na poti ali pa v svoji hiši vjet; Urban, vnuk Sulejmana, je raji s turna skočil, kakor da bi se bil Turkom podal.

Na tako vižo je tedaj Carigrad, imenovan tudi mesto sedem gričev in sedem turnov, stari Bizanc, Antonina, novi Rim, mesto Konstantina, dele sveta ločivno mesto, popolnost Izlama, mati sveta, 1125 let potem, ko je bil sozidan pod prvim Konstantinom, pod enajstim in zadnjim 29. maja 1453. leta, po devet in dvajseti, tri in petdesetdnevni obseji Turkom v roke padlo. Trikrat so ga Helenci, trikrat rimski cesarji, dvakrat bizanški puntarji, dvakrat bizanški cesarji, dvakrat bulgarski kralj, enkrat Perziani, enkrat Avari, enkrat Slovan Krum, enkrat Rusi, enkrat Latinci, sedemkrat Arabci, petkrat Turki oblegli, in v peti oblegi, ko je bilo že popred sedemkrat vzeto, so ga Turki pod Mohamedom II. Grekom vzeli.

Mohamed ni koj v mesto šel, ampak zunaj je tako dolgo čakal, da je zvedil, da so njegovi vojšaki vse premagali, in to je bilo okrog dvanajstih. Potem se je brez strahu noter podal, spremljen od svojih velikašev.

Naj popred stopi v Ajo Zofio. Skoči raz konja in gré noter. Tù zagleda patriarha s sv. rešnjim telesom v rokah pred oltarjem stati, da bi grozovitega zmagačca omečil in mu usmiljenje v sercu zbudil. Al Mohamed ne porajta na-nj, naravnost proti oltarju se vdre, ter ga neusmiljeno prebode. Patriarh pade in umirajoč Mohamedu te pomenljive besede govori: „prokleti pagán, prokletstvo bo tebe in tvoje naslednike spremljalo; čez dvakrat dve sto let ravno na današnji dan bo veliki ozmanski duhoven na tem oltarju umorjen, turška država bo z mestom ti dan padla, in mohamedanske véro bo konec.“

Ko Mohamed krasno okinčanje cerkve ogleduje, se ne more prečuditi in če bolj gleda, bolj se čudi; zdaj bere napis: „Bog jo je postavil, in ona se ne bo potresla, Bog jo bo varoval o zoru!“ Ko vidi nekega vojaka tlak odkopovati, stopi k njemu, ga udari z mečem ter reče: zaklade mestne sim vam prepustil, poslopja pa so moja! Potem zapové Mohamed vojake k molitvi skupej poklicati, sam stopi na oltar in začne: „Bog je eden!“ itd.

Gerki pripovedujejo, da je en angelj obris te cerkve z nebes prinesel. Konstantin veliki je kamne postavil, Teodozi in Justinian sta jo sozidala; potem ko

je dvakrat pogorela in od potresa poškodovana bila, je bila cerkev božje modrosti somenj posvetnih in božjih opravil; ni bila le svetišče mesta, tem več celega carstva, naj krasnije in naj veličastnije delo celega sveta.

Ko Mohamed Ajo Zofio v turško svetišče posveti in se vùn podá, zapové velikega admirala, Luka Notaras-a pred-se pripeljati, in mu reče: Glej, tvoje lepo delo odrečene podaje na kupu pobitih, v številu vjetih. Notaras mu zaverne: da ni ne on, ne cesar toliko v mestu premogel, da bi se bil zamogel podati, posebno potem ko je car pisma dobil, v katerih mu je bilo svetovano, da naj se stanovitno derži. Potem ga praša Turk po cesarju, ali je na barki zbežal, ker je pet genuških bark srečno iz barkostaje pobegnile. Notaras odgovori, da ne vé, ker je bil pred vratmi cesarskega poslopja, ko so Turki pri vratih Karzias v mesto prederli. V tem hipu stopita dva janičara pred Mohameda in mu povesta, da sta ona cara umorila. Mohamed jima naroči, truplo poiskati in mu glavo prinesiti. Potem tolaži Notarasa, zapové njegovo ženo in otroke poiskati, obdaruje bogato vsakega posebej in mu oblubi, ga v službi, v kateri je pri cesarju bil, pustiti. Zavolj te obljube podá nezvesti Notaras Mohamedu imenik cesarskih dvornih in prvih državnih vradnikov, in Mohamed jih zapové poiskati in je vsako glavo drago plačal. Notarasu je Mohamed prizanesel in ga domú spustil. Med tem so sultanu Sulejmanovo in Konstantinovo glavo prinesli.

Te dve mogočni glavi ste se sedaj kervavi v prahu pred Mohamedom valjale; cesarjeva glava je bila na dvornem tergu obešena na spominek Helene, ktere ga je Konstantin veliki svoji materi postavil, in njegova glava je celi dan na njem visela; na večer so jo doli vzeli in potem v mesta male Azie na ogled poslali; Gerkom je bilo dopušeno truplo pokopati.

Predmestje Galata, ki je bilo s terdnim ozidjem obdano, je s Saganos-pašatom pogodbo sklenilo, mu dragovoljno ključce prineslo in milosti prosilo, ktero je tudi zadobilo. Saganos je povelje dobil s predmestjem milostno ravnati, pa zraven tudi prebivalcem sultanovo zapoved naznaniti, da naj mirni bodo in da se ne podstopijo v cesarske barke stopiti, ko se bodo približale. Ko pa barke pridejo, se vdere vse ljudstvo na-nje. Turki tedaj nektore umoré, drugi se pa nazaj vernejo. Kolikor Gerkov še niso Turki v sužnost odpeljali, so v Galato pripeljali. Samo Notarasu je bilo pripušeno tudi zanaprej v svojem poslopju stanovati.

(Konec sledi.)

Zlate resnice.

Pošten in dober človek pošteno od vsacega misli in govori; hudoben je, ki od drugih hudo misli in jih obrekuje, — takim so v starih časih jezike rezali ali z ognjem žgali. Ako bi tudi dan današnji taka bila, bi sila veliko ljudi brez jezikov okoli hodilo.

Ki družega čerňi, je bolj nesrečen od unega, kogar čerňi, zasramovanje iz ust hudobneža, se ne prime poštenega moža, ampak se vrača tje, kjer se je rodilo.

Kdor se z norcem prička, je norc sam; kdor z neumnežem o znanstvih govori, zapravlja dragi čas zastonj in zgubljuje ceno svojega imena; kdor s pijancem pohaja, se pozno na dom vrača.

Kdor se ne sramuje pred ljudmi in ne pred Bogom, bo zadel na vsako zlo. Ni ujrde, ki bi ga zamogla berzdati in varovati pogube.

Novičar iz slavenskih krajev.

Iz Zagreba 7. julia. Drugi tečaj Zore jugoslavenske pod naslovom „Zorja“ od g. Radoslava Razlag-a izšel je že s tiskom i na troške našega knjigara.

(*Da šito s soljo gnojiti*) se ne more sploh in povsod priporočevati, so skušnje na grajšini Grafenegg vnovič pokazale.

(*Elastična cev za napeto govejo šivino*) je nek fabrikant Spiegel iz Michelstadt-a v Heskem našel, s katero se ne sprazne le po vetrovih napeti vamp, ampak se zamorejo tudi v gerlu zabasane reči odpraviti.

(*Drénasa povzdiguje vrednost zemljiš*) na Angleškem tako, da v nekterih krajih se je najemšina (štantnina) za en oral po nji zboljšane senožeti od 3 fl. na 30 fl. poviksala.

Zgodovinske reči.

1. Lobia, ktero mesto je to? ali ne Ljubljana?

Slavni pisatelj de Rubeis v svojih bukvah: *Monumenta ecclesiae Aquilejensis* (spominki Oglejske cerkve) tudi dostikrat krajnsko deželo omeni, ker je bila dolgo pod duhovsko, nekaj časa tudi pod deželsko oblastjo Oglejskih patriarhov. Njegovo razlaganje se skozi in skozi opira na stare pisma, ktere so večidel s celim obsežkom zaznamovane.

Med drugimi ti pisatelj napelje pismo od leta 1296, v katerem patriarh Rajmund de la Turre volitev dveh korarjev Oglejske cerkve potrdi. Začne se to pismo z besedami: *Apud civitatem in Lobia, palatii Domini patriarchae Aquilejensis* (v mestu Lobii, v palači Gospoda Oglejskega patriarha).

To ime „Lobia“ pisano zagledati, koga ne bo pomaknilo, da bi precej ne mislil na Ljubljansko mesto, za ktero se še vedno praša: ali je korenina njegovega imena ljub ali lob? Mene saj je precej ta misel obšla, da bi ta beseda „civitas in Lobia“ znala Ljubljano zadevati, in tedaj bi imeli tukej pisano zgodovinsko spričevanje o ti reči v rokah, ki se je dozdej le po jezikoslovnih potih preiskovala. Po vsaki strani je važno to reč bolj v prevdar vzeti.

Dokazi, na ktere se moja sodba opira, da mesto Lobia je Ljubljana, so ti: Pisatelj Rubeis nič posebej ne razloži, ktero mesto da bi to bilo; drugega mesta pa saj po moji vesti ni temu podobno imenovanega razun Ljubljane. Zakaj latinska beseda „civitas“ pomeni le ktero bolj veliko mesto, da tedaj na kako neznano vas ni misliti. Dalje, ko bi kdo mislil na Lipnico ali Ljubno na Štajarskem, ondi patriarh palače ali grada ni imel, imel je pa grad v Ljubljani, za ktero mesto je ravno takrat v prepíru bil s koroškim in avstrijskim vojvodom. Poslednjič so med pričami podpisani tudi možje, ki so bližje Ljubljani, kakor drugemu podobnemu kraju; namreč: *Manfredus de la Turre, Modociensis ecclesiae archipresbyter* (imena „Modociensis“ ne vém razsoditi, pa ravno ta Manfred de la Turre je bil po listu patriarha Rajmunda od leta 1298 plebán ali župnik v Kamniku (*Magister Rudolphinus, plebanus plebis s. Mariae de Circhiniz* (to je očitno Cerknica); *Claudius de la Turre plebanus s. Michaelis vallis de Juna* (to je s. Mihel pri Pliberku).

To je moje mnenje; naj tudi drugi to reč pretresejo, in svoje misli naznanijo; posebno pa bi nam drago bilo, da bi se prečastiti gosp. Terstenjak o tem oglasil.

P. H.

Tudi pod revno suknjo prebiva žlahno serce.

Resnična prigodba.

Grajsina Ledniška na Moravskem je imela 4 novince v vojaštvo (k soldatom) dati. 1. dan majnika leta 1828 je pripeljala 9 fantov pred komisijo. Leti so v Berni

preiskani bili, in čvetero izmed njih je za vojaštvo poterjenih bilo.

Med temi je pa eden vès žalosten in klavern bil. Oficirju se je to čudno zdelo, ker so navadno vsi mladenci iz tiste okolice radi v vojaški stan stopili. Oficir ga opominja: naj bo vesel. „O gospod“, odgovori novinc, „vi me ne poznate. Nisim žalosten, da vojak moram biti. Al skerbijo me moja stara mati, ktero sim dozdej živil in jim jedina podpora bil. Kaj bojo reva v prihodnje počeli — to je, kar me žali“.

Vsi drugi oprosteni fantje so pričujoči bili in so letó čuli. Kar stopi en čverst mladeneč izmed njih, Jernej Bertel mu je bilo ime, pred oficirja in reče: „Gospod, jez sim ravno tako močan in zdrav kot tovarš moj, dovolite mi, da namest njega tukaj ostanem. S tem dopolnem dolžnost do cesarja in domovine, in kot človek bratovsko ljubezin do svojega bližnjega. Domovini nadomestujem enega moža, in dam stari materi njeno jedino podporo nazaj“.

Vsi se zavzamejo nad blagodušnim tovaršem. Oficir privoli rad ponudbo verlega fanta, mu podá prijazno roko, in se veseli tacega junaka v službo uverstiti.

Oprosteni mladeneč je bil do solz ganjen. „Jez ti nimam nič dati“ — mu reče — „ker sim siromak. Ali jez in moja mati bova za te molila, da te sreča spremilja po vsih potih“. Objameta se, oprosteni mladeneč gré vesel domú, verli Jernej Bertel pa stopi v cesarsko službo.

Redek je prigodek, da ptujic za ptujca iz gol ljubezni v vojaški stan stopi. Oficir naznani to prigodbo visokemu dvornemu совету vojništva. Ono dovoli verlemu mladencu darilo in stotniku, kteremu je odločen bil, da naročilo, ako se mladeneč za umnega in pripravnega vojaka v službi skaže, ga berž ko berž povzdigniti na višji stopnjo, ker se od vojaka, ki je na tako vižo v službo cesarja stopil, zamore pričakovati pravi junak. Al se ne potrdi očitno nad tem mladencem resnica, da revna obleka pokriva mnogokrat žlahno serce.

A. Komel.

Ozír v stare čase.

Pad Carigrada 29. majnika 1453.

(Konec.)

Ko drugo jutro sultan v mestu jezdi, mu pride Notaras nasprot, se pred njega verže, mu pokaže svoje zaklade in reče: Vse to sim sultanu prihranil. — Kdo, praša Mohamed, mi je te zaklade in to mesto v oblast dal? — Bog, zaverne Notaras. — Tedaj, odgovori Mohamed, sim Boga in ne tebe hvaliti dolžan. In vendar se poda sultan k bolni ženi Notarasa, jo opomina za svoje zdravje skerbeti, in nje sinove bogato obdaruje. Potem prejezdi celo mesto. Pusto in prazno je bilo, popolnoma obropano, le tú in tam se še po dva ali trije za kako malo stvarico pulijo.

Ko sultan celo mesto prejezdi, se poda v cesarsko poslopje, in ko se po pustih prehodih sprehaja, premišluje žalostni pad visokega carstva. Blizo tega poslopja je napravil veliko gostijo in se zraven vpijanil. Na pol vinjen ukaže poveljniku skopljencov mu mlajšega, 14 let starega sina Notarasa pripeljati, ker mu je zavolj njegove lepote dopadel. Njegov oče se zoperstavi trinožnemu ravnanju in zaverne, da ne bode nikdar svojega sina prostovoljno nesramnemu poželenju izdal, naj sultan raji rabeljna pošlje. Skopljenc se s temi besedami poverne, in Sultan pošle rabeljna po Notarasa in njegovo celo rodovino. Notaras gré s svojimi sinovi in ženo z rabeljnom. Rabelj jih na pragu pustí, pelje mlajšega sina v poželenje sultanu in drugim odpušanje nazaj prinese. Notaras se temu tako zavzame, da svoje sinove opomina za kristjanstvo umreti in s temi

besedami končá: „Pravičen si ti, o gospod!“ Sultan zapové sinove pred očetovim obličjem ob glavo djati; on prosi rabeljna, mu malo trenutkov za molitev dovoliti v bližnji kapeli, potem pa mu je bila glava odsekana. Trupla so bila naga in nepokopana proč veržena. Glave pa je ukazal trinog, ki ni bil le vina temuč tudi kervi žejin, pod svoje vinske kupe postaviti.

Mohamedovo prirojeno kervoželjnost je še en tujec podkuril, čigar hčer je Mohamed neizrečeno ljubil, in nje očetu vstreči, je Mohamed drugi dan zapovedal, vse Gerke, katerim je ravno popred življenje zagotovil, umoriti. Med temi nesrečnimi je bil tudi španjski poslanec in benečanski Bailo s svojim sinom. Ravno to bi se bilo tudi s Kontarenom in šestimi benečanskimi plemenitniki zgodilo, ako bi se ne bili s 7000 cekinov odkupili. Kardinal Izidor je bil v Galato za sužnika prodan, pa tu je priložnost najdel, na neki barki pobegniti. Tudi zgodovinar France je bil prodan, potem pa je v Peloponez s svojo ženo pobegnil. Naj lepše mladenče in deklíce je sultan v harem vzel, vse druge pa v Adrianopol in v Azio vleči ukazal.

To je bila osoda Gerkov, ki si niso upali za brambo mesta umreti. Giustiniani, ki je prvi od cesarja in zidov pobegnil, je kmalo potem, naj bode zavolj tug ali ran, umrl.

Mohamed se ni dolgo mudil, naglo je svoje delo dokončal; že tretji dan je svoje brodovje in armado nazaj poslal. Dukas to takole opiše: „Tretji dan po naskoku mesta (31. maja 1453) je zapovedal Mohamed s teško obloženim brodovjem se v svoje dežele in mesta nazaj podati, in s čem je bilo obloženo? — z drago obleko, zlato posodo, srebrom, rudo, brezštevilnimi knjigami, z vjetimi, duhovnimi, nunami in menihi; vse je bilo natlačeno z ropom; z zlatim pasom so psé skupej vezali, konje so z zlatom vdeljano kožuhočno pogrinjali, iz svetih posod so sadje jedli, iz zlatih kup so vino pili. Neskončno bukev so na vozove naložili in jih na levo in desno vozili; za en denar se je dobilo deset zvezkov Aristotela itd. Iz evangelijskih knjig so zlato in srebro potergali, so ga prodajali in knjige na stran metali. Vse podobe so sožgali in zraven mesó kuhali.

V treh dnevih je bilo tedaj mesto obropano, poderto, in ljudstvo pomorjeno ali v sužnost odpeljano.

S padom tisučletnega gerškega cesarstva so Turki v našem delu sveta za več sto let svojo moč utrdili, pred ktere so se v poznejših letih večkrat kristjani tresli.

Kakor se kaže iz vsega, ne bojo Turki dolgo več gospodovali v Carigradu, ker prej ali pozneje bo padla njih moč v Evropi. Nihče pa še ne vé: kako, če vnovič pade Carigrad, se bo potem imenovala sedanja Turčija.

Novičar iz slavenskih krajev.

Iz Celovca piše „Sol. prijatelj“ o zadevah Mohor. društva: Kakor iz Tersta v „Novicah“ nam piše tudi iz Gorice sloveč domorodec takole: „Zastran predloga, ki smo ga v „Novicah“ brali, Vam moram reči, da sva jaz in gosp. P. blizo ene misli, to je, da nama predlog skorej vs dopade, samo to je premisliti: ako se vse v njem rečeno vresniči, bi utegnili več naših društvenikov odstopiti, ker bi po tem takem veliko več plačevali, kakor bi v bukvah povernjenega dobivali.“

Iz Radoljce. 24. dan p. m. popoldne so prečastiti gosp. tehant Šimen Vovk, kot predstojnik kmetijske podružnice Radoljske, vpričo gosp. grofa Turna, gg. fajmoštrov: Uršiča, Šokliča, Kopača in Kahl-a in g. župana Radoljskega in Posavškega, dvéma pridnima sadjorejcem gorenške strani Resmanu Antonu in Kleindienstu Lorenцу izročili častni sreberni svetinji po sklepu letošnjega velikega zbora kmetijske družbe v

Ljubljani. Gosp. tehant so s sledečim nagovorom podali svetinji imenovanim možema:

„Kmečki ljudje dostikrat mislite, da gospôda ni za družega, kakor da kmeta zaničuje, zatiruje, jim davke naklada in neusmiljeno od njih tirja. Pa, ljubi moji, to ni res. Jez ravno nočem reči, da bi jih ne bilo res med gospôdo, kateri kmečki stan zaničujejo in kmeta čertijo. Toda ti so le kaki prevzetneži, ljudje piškave pameti in hudobne volje. Pametni gospôski ljudje pa tudi kmečki stan, ki je od Boga postavljen in tolikanj potreben, po vrednosti čislajo, kmečke ljudi za svoje brate in sestre imajo in se za njih srečo in blagor poganjajo, kolikor jim je moč. Da je to res, nam spričujejo tudi kmetijske družbe semtertje napravljene, katerih namen je kmetijstvu in rokodelstvu na noge pomagati in na viši stopnjo povzdigniti, in tako ljudem tega stanú na pomoč priti.“

„Ena taka kmetijska družba je v Ljubljani, po deželi ima pa ona podružnice in ude, kateri ji na znanje dajejo: kako pri njih s kmetijstvom stoji; ji nasvetuje: kaj in kako bi se kaj popravilo in zboljšalo, kaj koristnega novega vpeljalo, kako overe in zadržki odpravili, ki so kmetijstvu na poti, da bi se tako kmetijstvo na višji stopnjo povzdignilo in ljudem pomagalo.“

„Koliko je Ljubljanska kmetijska družba v prid kmetijstva in rokodelstva storila, je znano tako, da mi ni treba na dalje praviti; le to opomnim in v misel vzamem, kar je ravno nam v kratkem storila, da je namreč lepega bika žlahnega tiroljskega plemena brez vsega plačila za pleme v Bohinj poslala, da bi se bohinska goveja živina, ki je zlo majhne sorte, zboljšala; v ravno tistem zboru 10. majnika je vaji dva Antona Resman-a in Lorenca Kleindienst-a s srebrnima svetinjama obdarovati blagovolila zato, ker sta se že več let s sadnim drevjem pridno pečala, sadne drevesa pridno sadila, množila, cepila, in tako svojim sosedom lep izgled dajala, da naj tudi oni tako ravna in sebi velik dobiček naklanjajo, kterega sadje donša. Pred nekterimi dnevi mi je častita družba poslala za vaji leti dve lepi sreberni medalji, na ktere so vaju imena izrezane in danes jih vama zde tukaj očitno v pričo gospodov udov te družbe izročim in podelim, pa tudi priporočim, da se tudi v prihodnje ne vtrudita sadnega in družega drevja saditi, kolikor zamoreta, in da tudi druge k temu pergovarjata in priganjata kolikor se da, da bomo tako svet naš, božji svet, zmirej bolj in bolj lepšali in boljšali, sebi in svojim naslednikom sadja in kruha pripravljali in preskerbeli.“

Obdarovana sadjorejnika sta vesela in hvaležna sprejela medalji, ki jima boste v spodbadek prihodnje pridnim biti v koristni sadjoreji.

Od Verhnike. H. Prašali boste, kako da se kaj železnica okrog nas izdeluje, zlasti ker tukaj niso majhine reči na versti. Kopanje in ravnanje zemlje od Borovnice do verha med Verhniko in Logatcem še veliko dela daje, ker je v dosti krajih skalo presekati, v drugih pa na eni strani pečino odcepiti, na eni veliko nasuti ali podzidati. Vendar vse to izveršenja železnice ob svojem času ne bo zadrževalo; polagama se bo že izdelati zamoglo. Več odpraviti bodo dali veliki mostovi v Borovnici in v Raskovcu, vendar tudi te dela se pospešujejo. Osemnajst stebrov velicega mosta pri Borovnici je že od dveh do treh sežnjev iz zemlje, devetnajsti je že kakih šest sežnjev visok. Drugi most v Jelenovi dolini s svojimi desetimi stebri se že tudi

*) Omenjeni bik je že zdavnaj v Bohinju, in, kakor upamo, v dobrih rokah, da se bo primerno rabil. Slišali smo, da se nekterim prevelik in pretežek zdí, da pa seer všim prav dopade. Al ravno zato, da bi se Bohinska premajhna živina zboljšala in enmalo vzdignila, ga je dala kmetijska družba gori. Prevelik pa vendar ni. Vred.